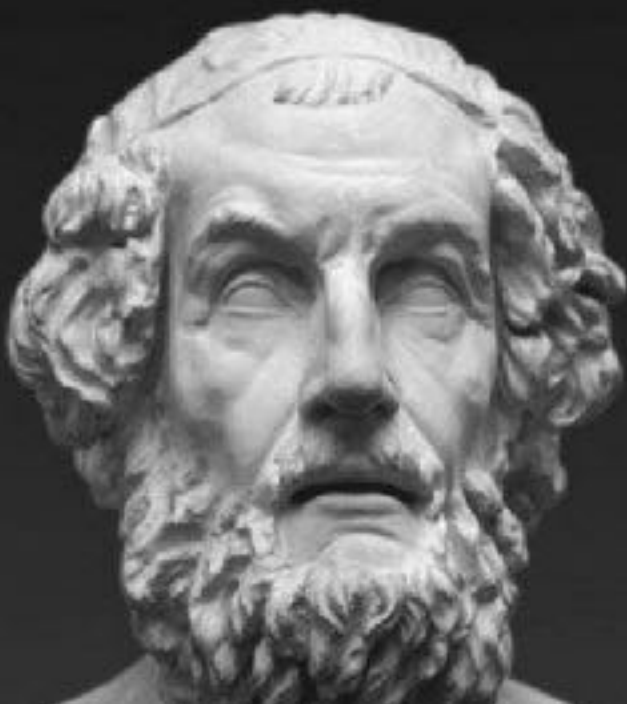

Двобій Ахілла і Гектора

Гомер

ПІСНЯ ДВАДЦЯТЬ ДРУГА

УБИВСТВО ГЕКТОРА

(Пісня 22, вірші 140-410)

- 139] Так же, як сокіл у горах, з пернатих усіх найбистріший,
140] Легко під хмарами гонить сполохану горлицю дику
141] Й мечеться там на всі боки, а сокіл із клеткотом хижим
142] Швидко її настигає, здобичі прагнучи серцем.
143] Рвавсь так Ахілл уперед, та вздовж іліонського муру
144] З трепетом Ректор тікаючи, дужими рухав коліньми.
145] Мимо дозорного пагорба й смоков, овіяних вітром,
146] Бігли вздовж муру міського обидва шляхом вони битим.
147] До струменистих джерел вже добігли вони. Дві криниці
148] Витоки звідти дають течії вирового Скамандру.
149] Теплою перша струмує водою, і завжди парує
150] Хмара над нею густа, як дим лісового пожару.
151] Друга ж і влітку холодним як лід струменіє потоком,
152] Наче той град крижаний або снігу завія студена.
153] Поряд із ними — просторі, обкладені каменем гладко,
154] Гарні водойми, що в них блискуче вбрання своє мили
155] Жони прекрасні хоробрих троян та їх доньки вродливі
156] В мирні часи, як сюди не приходили вої ахейські.
157] Мимо промчали вони, той — рятуючись, той —
здоганявши.
158] Сильний попереду мчав, настигав же, як вихор, багато
159] Дужчий від нього, — не бик-бо жертковний, не шкура
бичача
160] Ціллю була їм, як це в бігових перегонах буває, —
161] Тут же ішлося за Ректора душу, впокірника коней.
162] Як в бігових перегонах, змагання мету обминувши,

- 163] Однокопиті проносяться коні, й їх жде нагорода —
164] Мідний триніг або жінка — на шану померлого мужа, —
165] Так вони тричі оббігли навколо Пріамове місто
166] В дужім бігу, аж стали дивитись на них і боже.
167] Отже, почав тоді мовити батько людей і безсмертних:
168] "Горе! На власні очі я гнаного круг Іліона
169] Любого воіна бачу, журбою за Ректора тяжко
170] Серце моє засмутилося! Скільки биків круторогих
171] Він на ущелинах Іди в верхів'ях і в високоверхій
172] Трої мені попалив! Сьогодні ж Ахілл богосвітлий
173] Гониться швидко за ним круг священного міста Пріама.
174] Отже, боже, подумайте й пильно тепер обміркуйте,
175] Чи врятувати від смерті його, чи дозволить Пеліду
176] Все ж подолать його, хоч він великою доблестю славен".
177] В відповідь мовить богиня йому ясноока Афіна:
178] "Батечку наш темнохмарний, о що ти сказав,
громовладче!
179] Смертного мужа, якому давно вже приречена доля,
180] Від неминучої смерті хотів би ти все ж увільнити.
181] Дій, як волієш, та ми, усі інші боги, з цим не згодні".
182] Відповідаючи, так їй сказав на це Зевс хмаровладний:
183] "Трітогенеє, дитя моє любе, не бійся! Хоч часом
184] І не ласкаво я мовлю, до тебе я завжди прихильний.
185] Зробиш, як розум підказує, хай тебе це не спиняє".
186] Те, що він мовив Афіні, було і самій їй до серця, —
187] Кинулась швидко вона із високих вершин олімпійських.
188] А прудконогий Ахілл безустанно за Гектором гнався.
189] Наче на оленя юного пес по узгір'ях полює,
190] Вигнавши з лігва, й жене по ярах та ущелинах диких,
191] Той, хоч умкне на хвилину, у хащах густих затаївшись,
192] Пес по сліду його знайде й женеться за ним, поки
схопить.
193] Так від Пеліда не міг прудкононогого й Гектор умкнути.

- 194] Скільки не кидався він, щоб Дарданської брами добігти
195] І захватись під захистом міцно збудованих мурів,
196] Де б і трояни його захистили, стріляючи зверху,
197] Стільки й Пелід забігав наперед і на голу рівнину
198] Знов одганяв його, сам же міської тримався твердині.
199] Як уві сні не впіймать чоловікові іншого мужа —
200] Ані цей утекти, ані той наздогнати не може, —
201] Так ні настигнуть Ахілл, ані Гектор не міг і умкнути.
202] Як пощастило б од Кер ухилитись йому і від смерті,
203] Коб Аполлон дальносяжний востанне йому не з'явився
204] На допомогу, надавши снаги й підбадьоривши ноги?
205] Воям ахейським кивав головою Ахілл богосвітлий
206] Ратиц на Гектора довгих і стріл гірких не метати,
207] Щоб не здобув би хто слави, а він тоді б другим лишився.
208] А як обидва вони до джерел учетверте добігли,
209] Батько безсмертних богів, терези золоті натягнувши,
210] Кинув на шальки два жереби довгопечальної смерті —
211] Гектора, коней баских упокірника, й другий — Ахілла,
212] І посередині взяв. Долі Гектора день похилився,
213] Вниз, до Аїду пішов, — Аполлон одвернувся од нього.
214] До Пелеона ж богиня прийшла, ясноока Афіна,
215] Та, перед ним зупинившись, промовила слово крилате:
216] "Зевсові любий Ахілле ясний! Сподіваюся, нині
217] До кораблів принесемо з тобою велику ми славу,
218] Гектора, хоч і який він неситий в бою, подолавши.
219] Не пощастить відтепер йому більше від нас ухилитись,
220] Не допоможе і Феб дальносяжний, хоч як би старався
221] Й повзав у Зевса в ногах, у егідодержавного батька.
222] Тож зупинись на часину й спочинь! А сама я подамся
223] До Пріаміда й схилю його вийти на бій із тобою".
224] Так говорила Афіна, і радо Ахілл їй скорився.
225] От зупинивсь він і сперся на ясен свій мідяногострий.
226] І до божистого Гектора миттю вона поспішила,

227] Постаць Дейфоба прибравши і голос його неослабний,
228] Та, перед ним зупинившись, промовила слово крилате:
229] "Любий, як тяжко Ахілл утісняє тебе прудконогий,
230] Гонячи швидко навкруг священного міста Пріама.
231] Отже, спинімоь, заждім його й будемо вдвох
боронитись!"
232] В відповідь Гектор великий промовив їй шоломосяйний:
233] "Тож і раніше мені, Дейфобе, ти був найлюбіший
234] З рідних братів моїх, котрих Гекуба й Пріам породили.
235] Нині ж тебе я повинен тим більш поважати душею,
236] Що, мене в скруті на власні побачивши очі, ти зваживсь
237] Вийти з-за мурів, тоді як інші за ними сховались".
238] В відповідь мовить йому ясноока богиня Афіна:
239] "Любий мій брате! Наш батько, й шановна матінка наша,
240] Й товариші всі один перед одним уклінно благали
241] В місті лишатись: таким-бо вони переповнені страхом!
242] Тільки ж за тебе тривогою там моє серце смутилось.
243] Ну-бо, сміливо ставаймо до бою й списів не шадімо
244] В січі завзятій, — побачимо ще, чи Ахілл прудконогий
245] Нас повбива й поволочить озброєння наше криваве
246] До кораблів глибодонних, чи ти його списом здолаєш!"
247] Мовила так і підступно його повела за собою.
248] А як, один проти одного ставши, зійшлись вони близько,
249] Перший Ахіллові Гектор сказав тоді шоломосяйний:
250] "Більш я не буду, Пеліде, як досі, тебе уникати.
251] Тричі оббіг я Пріамове місто священне, не смівши
252] Стріти твій напад. А зараз — дух мій мене спонукає
253] Стати грудьми проти тебе — здолаю чи смертю загину.
254] Але звернімоь до вічних богів: вони кращими будуть
255] Свідками нам і нашу пильніше доглянуть умову.
256] Не оскверню я тебе, коли над тобою звитягу
257] Дасть мені Зевс, і душу із тіла твого відберу я.
258] Тільки славетне озброєння з тебе зніму я, Ахілле,

259] Тіло ж ахеям верну. Так само й зі мною ти вчиниш".
260] Глянув спідлоба і мовив до нього Ахілл прудконогий:
261] "Не говори мені, Гекторе клятий, про жодні угоди!
262] Як не бува між людьми і між левами клятв непорушних,
263] Як між вовками й ягнятами згоди не буде ніколи,
264] А без кінця споконвік одне з одним вони ворогують, —
265] Так і між нами не бути любові, не бути ніяким
266] Клятвам нерушним, аж поки один з нас чолом не поляже
267] Й крові його Арей не нап'ється, боєць войовничий.
268] Всю спогадай свою доблесть. Слід нині тобі особливо
269] Списником бути несхибним і дужим бійцем войовничим.
270] Більше тобі не втекти. Незабаром Паллада Афіна
271] Списом моїм подолає тебе. Спокутуєш нині
272] Сум мій по друзях моїх, повбиваних лютим тобою!"
273] Мовивши так, розмахнувсь і свого довготінного списа
274] Кинув, та вгледів його й ухиливсь осяйливий Гектор,
275] Вчасно присів, і спис мідногострий, над ним пролетівши,
276] В землю уп'явся. Вирвавши спис той, Паллада Афіна
277] Потай від Гектора, люду вождя, повернула Ахіллу.
278] Гектор тоді бездоганному сину Пелея промовив:
279] "Схибив ти! Видно, усе ж таки, богоподібний Ахілле,
280] Ти не від Зевса дізнався про долю мою, як хвалився.
281] Був балакун ти, словами готовий мене ошукати,
282] Щоб з переляку я сили позбувся й снаги бойової!
283] Не утікати му я, не вженеш мені списа у спину!
284] Прямо іду проти тебе, проймеш мені груди, як тільки
285] Дасть тобі бог. А тим часом і сам ти мого стережися
286] Мідного списа. Бодай би цілком ти прийняв його в тіло!
287] Легшою стала б, напевно, війна й для троян із твоєю
288] Смертю. Для них-бо усіх найбільше являєш ти лихо!"
289] Мовивши так, розмахнувсь, і свого довготінного списа
290] Кинув, і прямо у щит Ахіллові вцілив несхибно.
291] Але далеко одскочив той спис од щита. І розсердивсь

292] Гектор, як глянув, що спис пролетів із руки його марно.
293] Став він, збентежений: іншого-бо не було в нього списа.
294] Голосно він білощитного став Деїфоба гукати,
295] Щоб йому ратище дав, а того не було уже й близько.
296] Все зрозумів тоді Гектор, і так він до себе промовив:
297] "Горе мені! Мабуть, справді до смерті боги мене кличуть!
298] Я-бо гадав, що герой Деїфоб недалеко від мене,
299] Він же за мурами, в місті, й мене обманула Афіна!
300] Ось вже зловісна наблизилась смерть, і нікуди від неї
301] Не утекти. Як видно, давно уже це до вподоби
302] Зевсу й його дальносяжному синові, котрі раніше
303] Допомогали мені. І от доля уже настагає.
304] Але нехай уже не без борні, не без слави загину,
305] Діло зробивши велике, щоб знали про нього й потомки!"
306] Мовивши так, він з піхов загострений вихопив меч свій,
307] Довгий, важений, що при стегні його дужім був завжди,
308] Зщуливсь і кинувся, наче орел отой високолетний,
309] Що на рівнину раптово із темної падає хмари
310] Ніжне ягнятко вхопити або полохливого зайця, —
311] Кинувся так же і Гектор, підносячи гострений меч свій.
312] Так же й Ахілл тоді з серцем, сповненим буйної сили,
313] Кинувся, груди могутні щитом прикриваючи круглим
314] Гарного виробу, а на чолі красувався блискучий,
315] Міддю окутий шолом, розвіталась над ним золотиста
316] Грива густа, що вправив Гефест її щільно у гребінь.
317] Так же, як сяє між зір незліченних у темряві ночі
318] Геспер, що в небі немає від нього яснішої зірки,
319] Сяяло так і відточене вістря на списі Ахілла,
320] Що у правиці стрясав ним, готуючи Гектору лихо
321] І виглядаючи, де б йому ніжне уразити тіло.
322] Але ховалося тіло вождя під озброєнням мідним,
323] Славним, здобутим, коли подолав він Патроклову силу.

324] Там лиш, де кості-ключиці поєднують шию з плечима,
325] Горло біліло, — найшвидше душі там сягає загибель, —
326] Саме туди своїм списом ударив Ахілл богосвітлий,
327] І пройняло його вістря те ніжную шию навиліт.
328] Мідноважкий не пробив, проте, Гектору ясен горлянки,
329] Щоб у розмові з Пелідом мінятися міг він словами.
330] В куряву впав він, і крикнув, зрадівши, Ахілл
богосвітлий:
331] "Гекторе, вбивши Патрокла, — невже врятуватись
самому
332] Ти сподівався? Й мене не страшився, бо я був далеко?
333] Дурню ти! На допомогу йому набагато сильніший
334] Ззаду, поміж кораблів глибодонних, товариш лишався —
335] Я, що коліна розслабив твої! Тебе розтерзають
336] Птахи з ганьбою і пси, а його поховують ахеї".
337] Весь знемагаючи, Гектор одрік йому шоломосяйний:
338] "Задля твоєї душі, і колін, і батьків твоїх рідних,
339] Псам, я благаю, не кидай мене під човнами ахеїв,
340] Матимеш золота й міді за це ти від мене багато:
341] Щедрі дарунки мій батечко дасть тобі й мати шановна,
342] Тільки верни моє тіло додому, щоб Трої синове
343] Й жони троянські, вогнем попаливши, його поховали".
344] Глянув спідлоба і мовив до нього Ахілл прудконогий:
345] "Псе, не благай мене задля колін і батьків моїх рідних.
346] Тільки б дав волю я серцю і гніву своєму, то м'ясо
347] Рвав би із тебе й сирим пожирав би, — таке ти накоїв!
348] Нині ніхто вже від псів голови не врятує твоєї,
349] Хоч би і в десять, і в двадцять разів привезли мені
більший
350] Викуп, і, зваживши на терезах, обіцяли ще стільки,
351] Й золотом чистим вагу твого тіла звелів замінити
352] Син Дарданів Пріам, — і тоді твоя мати шановна,
353] Що народивсь ти від неї, на ложі тебе не оплаче, —

354] Пси лиш та хижі птахи розірвуть на шматки твоє тіло!"
355] Смертю конаючи, Гектор одрік йому шоломосяйний:
356] "Бачу, що добре я знаю тебе і дарма намагався
357] Переконати, бо серце у грудях у тебе залізне!
358] Та начувайся, щоб гніву богів не зазнати за мене
359] В день, коли славний Паріс і Феб-Аполлон
дальносяжний
360] Вб'ють біля Скейської брами тебе, хоч який ти
хоробрий".
361] Мовив він так, і смерть йому пільмою очі окрила,
362] Вийшла із тіла душа й подалась до оселі Аїда,
363] З плачем за долю свою, покидаючи юність і силу,
364] А до померлого все ж промовив Ахілл богосвітлий:
365] "Смертю умри! А я свою стріну загибель тоді, як
366] Зевс та інші безсмертні мені її схочуть послати!"
367] Мовлячи це, із убитого витяг він мідного списа
368] Й набік одкинув, а зброю його, закривавлену вельми,
369] Зняв із плечей. Звідусіль позбігались синове ахейські
370] І дивувались, красу споглядаючи й постать могутню
371] Гектора. Й жоден із них не минув його списом кольнути.
372] Дехто іще, на сусіда свого позираючи, мовив:
373] "Леле! А Гектор сьогодні на дотик неначебто м'якший,
374] Аніж коли на човни до нас полум'я кидав палюче!"
375] Мовлячи так, його ратищем кожен старався вколоти.
376] Зняв тоді зброю його прудконогий Ахілл богосвітлий,
377] Серед ахеїв він став і слово промовив крилате:
378] "Друзі мої, аргеїв вожді і порадики мудрі!
379] Нині, коли мені вічні богове дали подолати
380] Мужа, що більше нам лиха накоїв, ніж інші всі разом,
381] Спробуймо збройно на місто ударить, щоб знати
напевно,
382] Що у троян тих на думці і що вони мають робити —
383] Чи покидать по загибелі Гектора місто високе,

384] Чи залишатися й твердо стоять, хоч його вже й немає.
385] Нащо, проте, цими мислями любе тривожити серце?
386] При кораблях-бо лежить неоплаканий, без поховання,
387] Мертвий Патрокл. Не забуду його, поки я між живими
388] Перебуваю і поки мене мої носять коліна.
389] Й хоч у Аїді про мертвих маємо ми забувати,
390] Свого товариша любого й там пам'ятатиму завжди!
391] Нині ж, пеан заспівавши, вернімось, юнацтво ахейське,
392] До кораблів глибодонних і трупа з собою візьмімо.
393] Слави сягли ми великої — Гектор поліг богосвітлий,
394] Той, що у Трої на нього усі, як на бога, молились!"
395] Мовивши так, він на Гектора діло замислив негідне:
396] Попробивав на обох йому дужих ногах сухожилля
397] В п'ятах, де щиколоть; ремені в них протягнувши бичачі,
398] До колісниці припнув, голові ж дав в пилу волочитись.
399] На колісницю зійшов, славному зброю убитого взявши,
400] Коней стьобнув батогом, і охоче вони полетіли.
401] Куряви хмара знялась над волоченим тілом, звихрилось
402] Чорне волосся, і вся голова його, досі прекрасна,
403] В поросі билась густім. Ворогам-бо його на наругу
404] Зевс хмаровладний віддав у ріднім вітчизнянім краї.
405] Пилом бруднилась його голова. А мати, на сина
406] Глянувши, стала ридати й, далеко від себе жбурнувши
407] Світлу намітку свою, виривать почала свої коси.
408] Жалібно й любий ридав його батько, й усюди навколо
409] Плач і сумне голосіння лунали по цілому місту.
410] Схоже було це найбільше на те, ніби Троя висока
411] Полум'ям вся негасимим од верху до низу палала.